

„Wychowanie w Rodzinie” t. XXX (1/2023)

nadesłany: 11.05.2023 r. – przyjęty: 27.07.2023 r.

Ewa KRAUSE*

Macierzyństwo podczas studiów w opinii studentek pedagogiki – komunikat z badań

Motherhood during studies in the opinion of female pedagogy students – research report

Abstrakt

Wprowadzenie. Macierzyństwa doświadczają kobiety w różnym wieku i będące w różnych sytuacjach życiowych. Jedną z nich jest okres studiowania. Mimo że wiek wchodzenia w rolę matki opóźnia się, to obecnie można zaobserwować w uczelniach niemały odsetek studentek w ciąży i studiujących matek.

Cel. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie wybranych wyników dwóch badań wstępnych (pilotażowych) dotyczących postrzegania macierzyństwa w trakcie studiów, w tym studentek-matek i studentek w ciąży z perspektywy kobiet studiujących pedagogikę. Celem tych badań natomiast było poznanie ich opinii na temat studenckiego macierzyństwa.

Materiały i metody. W badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, w obszarze której wykorzystano technikę ankiety. Badaną zbiorowość stanowiło 199 studentek kierunku pedagogika różnych uczelni w Polsce.

Wyniki. Wyniki przedstawionych badań ujawniły, że przeważa raczej pozytywne postrzeganie macierzyństwa podczas studiów na uczelniach respondentek, że dominuje przychylne podejście wykładowców/nauczycieli akademickich i grupy studenckiej do studiujących matek i studentek w ciąży. Studentki pedagogiki dostrzegają zarówno pozytywne, jak

---

* e-mail: ekrause@ukw.edu.pl

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Wydział Pedagogiki, Chodkiewicza 30, 85-064 Bydgoszcz, Polska

Kazimierz Wielki University, Faculty of Pedagogy, Chodkiewicza 30, 85-064 Bydgoszcz, Poland

ORCID: 0000-0002-5513-2639

i negatywne aspekty macierzyństwa w trakcie studiów i związane z tym trudności. Najczęstszą przyczyną zostania matką podczas studiowania jest według nich nieplanowane macierzyństwo.

Wnioski. Z przedstawionych analiz wyłania się pozytywne postrzeganie studiujących matek oraz studentek w ciąży, które może sprzyjać podejmowaniu decyzji prokreacyjnych podczas studiowania. Niemniej jednak jednoczesne godzenie tych ról stanowi wyzwanie i trudność. Stąd też należy wspierać kobiety decydujące się na macierzyństwo w trakcie studiów oraz studentki-matki. Ważne jest w tym kontekście również uczelniane wsparcie, przejawiające się m.in. w przychylnym nastawieniu całego środowiska akademickiego. Istotne jest wprowadzanie i rozwijanie rozwiązań wspomagających matki (czy w ogóle studiujących rodziców).

Słowa kluczowe: studenckie macierzyństwo, studentka-matka, studentka pedagogiki, wyniki badań.

Abstract

Introduction. Motherhood is experienced by women of different ages and different life situations. One such situation is being a student. Although the age of entering the role of a mother is delayed, a considerable percentage of pregnant students and studying mothers can be observed at universities.

Aim. The aim of this article is to present selected results of two preliminary (pilot) studies on the perception of motherhood during studies, including student-mothers and pregnant students from the perspective of women studying pedagogy. The aim of this research was to find out their opinions on student motherhood.

Material and methods. The study used the diagnostic survey method, in which the questionnaire technique was used. The surveyed population consisted of 199 students of pedagogy at various universities in Poland.

Results. The results of the presented research revealed that a rather positive perception of motherhood prevails during studies at universities of female respondents; that the favorable attitude of lecturers/academic teachers and the student body to studying mothers and pregnant students prevails. Students of pedagogy notice both positive and negative aspects of motherhood during their studies and the difficulties associated with it. As the most common reason for becoming a mother while studying, they point to unplanned motherhood.

Conclusion. The presented analyzes show a positive perception of studying mothers and pregnant students, which may be conducive to making procreative decisions while studying. Nevertheless, reconciling these roles at the same time is challenging and difficult. Therefore, women who decide to become mothers during their studies and student-mothers should be supported – in this context, the university support is also important, manifested, among other things, in the generally attitude of the entire university environment. It is important to introduce and develop solutions that support them (or student parents in general).

Keywords: student motherhood, student-mother, female pedagogy student, research results.

Wprowadzenie

Macierzyństwo stanowi przedmiot analiz wielu badaczy (m.in. demografów, socjologów, psychologów i pedagogów) oraz jest stale obecne i popularne w dyskursie naukowym, a także w dyskusji społecznej. Słowo „macierzyństwo”, niezależnie od kultury danego kraju, ma praktycznie to samo znaczenie określające diadę matka-dziecko (Aksamit, 2019). Najogólniej definiuje się je jako bycie matką oraz jako proces stawania się nią (Pryszmont-Ciesielska, 2011). Doświadczają go kobiety w różnym wieku i będące w różnych sytuacjach życiowych. Jedną z nich jest okres studiowania. Nie ma jednak kompleksowych i rzetelnych statystyk mówiących, ile studentek zachodzi w ciążę i zostaje matkami, są to bowiem tzw. *dane wrażliwe*. Mimo że wiek wchodzenia w rolę matki (czy w ogóle w rolę rodzica) opóźnia się, to obecnie można zaobserwować w uczelniach niemałą liczbę osób, które pełnią już podwójną rolę – studenta i rodzica (zwłaszcza matki). Wskazuje się, że nawet co piąta studentka ma już dziecko albo się go spodziewa (Socha, 2017; Rogowska, 2022). Wyniki niniejszych badań to potwierdzają, a nawet pokazują, że ten odsetek jest większy.

Okres studiowania przeważnie wpisuje się w stadium wczesnej dorosłości, w którym istotnego znaczenia nabiera podejmowanie decyzji prokreacyjnych. Etap ten jest też określany jako tzw. wiek studiów. Obejmuje on młodzież studencką będącą między 19. a 27. rokiem życia (bierze się bowiem pod uwagę takie zjawiska jak m.in. kilkakrotne zdawanie na studia, powtarzanie roku, urlopy dziekańskie itp.) (Górska, 2003). Obecnie urodzenie dziecka w młodym wieku – także w wieku studiów – rzadziej wiąże się ze społeczną stygmatyzacją niż kiedyś. Studenckiemu macierzyństwu sprzyja zmiana w podejściu do dzieci, które nie muszą być przeszkodą w kontynuowaniu kształcenia. Studentki-matki, a zwłaszcza studentki w ciąży, są jednak nadal grupą narażoną na stereotypizację. Zdarza się bowiem, że są one postrzegane jako „osoby liczące na litość wykładowców, bez powodu opuszczające zajęcia i wykorzystujące swój odmienny stan do uzyskania zaliczeń, bez wykazania się wiedzą. Młode matki z kolei bywają postrzegane jako osoby roszczeniowe, bezpodstawnie liczące na ulgowe traktowanie i sympatię wykładowców” (Dudka, Piecuch, 2014, s. 7).

Jak wskazują badania (zob. Krause, 2019a; Krause, 2019b), najważniejsze dla studiującego rodzica jest przychylne otoczenie – również to uczelniane. Stąd też warto permanentnie badać, jak postrzegane są studiujące matki oraz studentki w ciąży oraz czy to się zmienia. Ważne są opinie różnych podmiotów na ich temat, w tym również grupy rówieśniczej. Zainteresowanie badawcze skierowano w tym kontekście ku studiującym pedagogikę młodym kobietom z kilku powodów: kobiety stanowią (niezmiennie) większość studiujących osób (zob. np. Główny Urząd Statystyczny, 2022), kierunki pedagogiczne zdominowane są przez kobiety, a pedagogika to kierunek z obszaru nauk społecznych, którego program kształcenia koncentruje się na

zagadnieniach z zakresu edukacji (wychowania i kształcenia) oraz na działalności wspomagającej rozwój człowieka na różnych etapach życia. Dla jednostki istotne jest więc wspieranie jej w realizacji zadań rozwojowych, wśród których znajduje się macierzyństwo. Celem niniejszego artykułu jest zatem ukazanie wybranych wyników dwóch badań wstępnych (pilotażowych) dotyczących postrzegania macierzyństwa w trakcie studiów, w tym studentek-matek i studentek w ciąży z perspektywy kobiet studiujących pedagogikę. Wcześniej jednak zaprezentowano podstawy metodologiczne przedstawionych badań i charakterystykę badanych.

Informacja metodologiczna i charakterystyka badanej zbiorowości

Celem badań było poznanie opinii studentek pedagogiki na temat postrzegania macierzyństwa w trakcie studiów, w tym studiujących matek i studentek będących w ciąży. Problem badawczy stanowiło więc pytanie: Jak postrzegane jest macierzyństwo podczas studiów w opinii studentki pedagogiki? Przytoczone pytanie wskazuje na diagnostyczno-eksploracyjny charakter badań. Stąd też zrezygnowano ze sformułowania hipotez badawczych (nie zawsze bowiem zachodzi potrzeba ich stawiania). Wyniki przedstawionych badań mogą także posłużyć podejmowaniu dyskursu w środowisku akademickim na temat studenckiego macierzyństwa i trudności z nim związanych, potrzeby tworzenia i rozwijania rozwiązań wspierających studentki-matki i studentki w ciąży. W badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, w obszarze której wykorzystano technikę ankiety, a narzędziami badawczymi były dwa kwestionariusze ankiety, które łącznie wypełniło 199 studentek pedagogiki.

Terenem badań były różne uczelnie w Polsce, które oferują kierunek studiów pedagogika. Stąd też badania miały charakter ogólnopolski. Zostały one przeprowadzone online w ramach seminarium magisterskiego przez Annę Podgórską¹ (luty 2021 r.) i licencjackiego przez Agatę Radecką² (marzec 2022 r.). Badaniami objęto studentki kierunku pedagogika. Wyniki uzyskano za pomocą ankiet utworzonych na dysku Google i udostępnionych na forach internetowych uczelni publicznych i niepublicznych oraz ich portalach społecznościowych.

W pierwszym badaniu wzięło udział 150 studentek pedagogiki, wśród których ponad $\frac{1}{5}$ (21,3% – 32 kobiety) pełniła rolę matki. Zdecydowana większość nie podjęła się zatem dotychczas macierzyństwa (78,7% – 118 kobiet). Większość ankietowanych (60,7% – 91 kobiet) stanowiły osoby w wieku 20–24 lata, a prawie $\frac{1}{4}$ (24%

¹ Absolwentka kierunku pedagogika (studia stacjonarne II stopnia) na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

² Absolwentka kierunku pedagogika (studia niestacjonarne I stopnia) na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

– 36 kobiet) w wieku 25–29 lat. Pojedyncze osoby reprezentowały przedział wiekowy 30–34 lata (6% – 9 kobiet), 35–39 lat (4,7% – 7 kobiet), poniżej 20. roku życia (3,3% – 5 kobiet) oraz powyżej 40. roku życia (1,3% – 2 kobiety). Zdecydowana większość podjęła się kształcenia na uczelni publicznej (84,7% – 127 kobiet), a pozostałe na niepublicznej (15,3% – 23 kobiety). Większość ankietowanych podczas badania studiowała w trybie stacjonarnym (64,7% – 97 kobiet), a ponad 1/3 niestacjonarnym (35,3% – 53 kobiety). Kobiety aktywne zawodowo stanowiły ponad połowę respondentek (58,7% – 88 osób). Mieszkankami miast była zdecydowana większość (71,3% – 107 kobiet), a wieś zamieszkiwała ponad 1/4 z nich (28,7% – 43 kobiety).

W drugim badaniu wzięło udział 49 kobiet, w tym 31 studentek-matek (co stanowi 63,3% ogółu respondentek). Ponad 1/3 ankietowanych była bezdzietna (36,7% – 18 kobiet). Jest to prawdopodobnie spowodowane tym, że prawie 3/4 ankietowanych (73,5% – 36 kobiet) podjęła się studiowania w trybie niestacjonarnym, a część (26,5% – 13 kobiet) w stacjonarnym – w związku z tym można zaobserwować różnice odnośnie do odsetka matek w porównaniu do pierwszego badania. Zdecydowana większość z nich (79,6% – 39 osób) wybrała uczelnię publiczną, a 1/5 (20,4% – 10 osób) niepubliczną. Ponad 1/3 (36,8% – 18 studentek) stanowiły kobiety mające 23–24 lata, część miała 21–22 lata (18,4% – 9 studentek) i 25–26 lat (14,3% – 7 studentek). Nieliczne znajdowały się pomiędzy 31. a 32. (8,1% – 4 studentki) oraz 35. a 36. i 29. a 30. rokiem życia (po 6,1% – 3 studentki). Zdecydowana większość (69,5%) zatem mieściła się w przedziale wiekowym 21–26 lat. Ponad połowa badanych (59,2% – 29 studentek) była aktywna zawodowo. Większość respondentek (61,2% – 30 kobiet) zamieszkiwała miasta, a pozostałe (38,8% – 19 kobiet) wieś. Obie grupy badanych były zatem zbliżone pod względem wskazanej charakterystyki – warto jednak podkreślić podstawową różnicę, jaką był tryb studiowania – w pierwszym badaniu przeważały studentki studiów stacjonarnych, a w drugim niestacjonarnych.

Uzyskane wyniki poddano analizie statystycznej. W celu scharakteryzowania badanej grupy, jak również podsumowania odpowiedzi udzielonych na pytania w kwestionariuszach ankiety wykorzystano procenty oraz statystyki opisowe wyrażone w średnich. Analizę materiału badawczego prowadzono pod względem opinii badanych kobiet na temat:

- postrzegania studentek-matek na ich uczelniach;
- podejścia/stosunku nauczycieli akademickich/wykładowców oraz studentów/grupy rówieśniczej do studentek pełniących rolę macierzyńską oraz będących w ciąży;
- powodów zostania matką w trakcie studiów;
- pozytywnych i negatywnych aspektów studenckiego macierzyństwa;
- czynników zniechęcających do macierzyństwa podczas studiowania;
- występowania trudności w pełnieniu dwóch ról jednocześnie: studentki i matki.

W kolejnej części opracowania zaprezentowano wybrane wyniki badań przeprowadzonych przez A. Podgórską i A. Radecką (autorki wyraziły zgodę na zaprezentowanie rezultatów badań własnych), które uzyskano w ramach prac dyplomowych napisanych pod kierunkiem autorki niniejszego artykułu.

Wyniki badań

Wyniki badań dotyczące postrzegania studentek pełniących rolę matki na uczelniach badanych kobiet studiujących pedagogikę przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Postrzeganie studentek-matek na uczelni badanych kobiet

Wyszczególnienie	Badanie 1 (N=150)		Badanie 2 (N=49)	
	l. odp.	% odp.	l. odp.	% odp.
Zdecydowanie pozytywne	34	22,7	14	28,6
Raczej pozytywne	65	43,3	28	57,1
Raczej negatywne	10	6,7	2	4,1
Zdecydowanie negatywne	1	0,7	-	-
Nie mam zdania	40	26,7	5	10,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Podgórska, 2021 i Radecka, 2022.

Analiza rezultatów pierwszego badania wskazuje, że większość ankietowanych uważało, że studentki-matki na ich uczelni postrzegane są pozytywnie (66%, w tym 22,7% było zdania, że zdecydowanie pozytywnie i 43,3%, że raczej pozytywnie). Ponad ¼ (26,7%) nie miała opinii na ten temat. Jedynie nieznaczny odsetek dostrzegł negatywny ich odbiór (7,3%, w tym tylko jedna ankietowana zdecydowanie negatywny). Wyniki drugich badań potwierdziły przychylne nastawienie uczelni do studiujących matek, a nawet wykazały, że jest ono większe. Należy jednak pamiętać, że ta grupa kobiet była znacznie mniej liczebna – stanowiła ⅓ poprzedniej. Zdecydowana większość respondentek była zdania, że studentki pełniące rolę matki są pozytywnie postrzegane (85,7%, w tym dla 57,1%, czyli ponad połowy badanych, raczej pozytywnie, a dla 28,6%, czyli ponad ¼, zdecydowanie pozytywnie). Nieliczne (10,2%) nie miały zdania na ten temat, a jedynie dwie ankietowane (4,1%) wskazały na raczej negatywne postrzeganie studentek-matek na ich uczelniach i żadna na zdecydowanie negatywne. Rezultaty obu badań pokazały więc, że przeważa pozytywne postrzeganie studentek-matek na uczelniach respondentek (łącznie tak odpowiedziało 141 kobiet, czyli 70,8%).

Kolejna tabela przedstawia odpowiedzi ankietowanych dotyczące podejścia/stosunku wykładowców/nauczycieli akademickich do studentek będących matkami oraz w ciąży.

Tabela 2

Podjęcie/stosunek wykładowców/nauczycieli akademickich do studentek-matek i będących w ciąży w opinii badanych kobiet

Wyszczególnienie	Badanie 1 (N=150)		Badanie 2 (N=49)	
	l. odp.	% odp.	l. odp.	% odp.
Zdecydowanie pozytywne	22	14,7	12	24,5
Raczej pozytywne	76	50,6	30	61,2
Raczej negatywne	11	7,3	3	6,1
Zdecydowanie negatywne	1	0,7	1	2,1
Nie mam zdania	40	26,7	3	6,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Podgórska, 2021 i Radecka, 2022.

Wyniki pierwszego badania pokazują, że większość respondentek uważała, że stosunek ten jest pozytywny (65,3%, w tym 50,6%, czyli nieco ponad połowa, wskazała, że jest on raczej pozytywny i 14,7%, że jest zdecydowanie pozytywny). Nieliczne były zdania, że kadra uczelniana reprezentuje negatywne podejście do studiujących matek i studentek w ciąży (8%, w tym tylko jedna osoba uważała, że jest ono zdecydowanie negatywne). Taki sam odsetek badanych osób, jak na pytanie dotyczące postrzegania studentek-matek na swojej uczelni, nie miał zdania na ten temat (26,7%). Rezultaty drugich badań ponownie potwierdziły, że w opinii studentek pedagogiki dominuje przychylne nastawienie nauczycieli akademickich i wykładowców do studentek-matek i studentek w ciąży. Zdecydowana większość była zdania, że są one pozytywnie traktowane przez nauczycieli akademickich (85,7%, w tym 61,3%, czyli większość, odpowiedziała, że stosunek do nich jest raczej pozytywny, a 24,5%, czyli prawie ¼, że zdecydowanie pozytywny). Podobnie jak w przypadku pierwszego badania niewielki procent uważał, że podejście to jest nieprzychylne (8,2%, w tym również tylko dla jednej osoby jest ono zdecydowanie negatywne). Pojedynczym osobom trudno było to określić (6,1%). Rezultaty obu badań pokazują zatem, że przeważa pozytywny stosunek wykładowców/nauczycieli akademickich do studentek-matek i będących w ciąży (łącznie tak odpowiedziało 140 kobiet, czyli 70,3%).

Podjęcie innych studentów/grupy rówieśniczej do studentek-matek i studentek będących w ciąży jest zdaniem respondentek jeszcze bardziej przychylne niż kadry. Wyniki na ten temat zamieszczono w tabeli 3.

Tabela 3

Podejście/stosunek innych studentów/grupy rówieśniczej do studentek-matek i w ciąży w opinii badanych kobiet

Wyszczególnienie	Badanie 1 (N=150)		Badanie 2 (N=49)	
	l. odp.	% odp.	l. odp.	% odp.
Zdecydowanie pozytywne	30	20	16	32,6
Raczej pozytywne	76	50,7	29	59,2
Raczej negatywne	9	6	2	4,1
Zdecydowanie negatywne	2	1,3	-	-
Nie mam zdania	33	22	2	4,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Podgórska, 2021 i Radecka 2022.

Rezultaty pierwszego badania wskazują, że zdecydowana większość ankietowanych uważała, że grupa rówieśnicza jest przyjaźnie nastawiona do studiujących matek i studentek będących w ciąży (70,7%, w tym 50,7%, czyli nieco ponad połowa, wskazała na raczej pozytywne podejście i 1/5 na zdecydowanie pozytywne). Jedynie nieliczne osoby dostrzegały ich negatywne traktowanie (7,3%, w tym 6% raczej negatywne i 1,3% zdecydowanie negatywne). Ponad 1/5 (22%) nie miała zdania na ten temat. Wyniki drugiego badania są jeszcze bardziej optymistyczne, ponieważ ujawniają, że ogromna większość zauważa przychylny stosunek innych studentów do studentek-matek (91,8%, w tym dla 59,2%, czyli ponad połowy, był on raczej pozytywny i dla 32,6%, czyli prawie 1/3, zdecydowanie pozytywny). Jedynie pojedyncze osoby określiły to podejście jako raczej negatywne lub nie potrafiły się do tego ustosunkować (po 4,1%). Rezultaty obu badań pokazują więc ponownie, że dominuje pozytywny stosunek grupy studenckiej do studentek-matek i w ciąży (łącznie tak odpowiedziało 151 kobiet, czyli 75,9%).

W kontekście podjętego tematu ważne było poznanie opinii respondentek na temat powodów zostania matką w trakcie studiów. Wyniki dwóch badań przedstawiono osobno, ponieważ różnią się w zakresie kafeterii odpowiedzi na pytanie wielokrotnego wyboru, w którym można było dodać własną wypowiedź. Można jednak te rezultaty porównywać (co uczyniono poniżej). W tabeli 4 zaprezentowano dane z pierwszego badania, a w tabeli 5 z drugiego.

Na podstawie tych rezultatów można zauważyć, że ponad połowa (58,7%) respondentek wskazała, że powodem zostania matką podczas studiów była nieplanowana ciąża. Nieco ponad 1/4 (25,3%) była zadania, że przyczyna miała charakter wewnętrzny – było to pragnienie pełnienia roli matki. Pozostałe odpowiedzi wskazała nieznaczna grupa respondentek. Niewielkiej części (14,7%) trudno było określić powód. W kategorii inne znalazła się jedna odpowiedź: „osiągnięcie dojrzałości”, którą można zaliczyć do przyczyn wewnętrznych. W kolejnej tabeli przedstawiono wyniki drugiego badania dotyczące tego samego zagadnienia.

Tabela 4

Powody macierzyństwa w trakcie studiów w opinii badanych (N=150)

Wyszczególnienie	l. odp.	% odp.
„Wpadka”	88	58,7
Pragnienie bycia matką	38	25,3
Nie wiem, trudno mi określić	22	14,7
Przeświadczenie o tym, że łatwo łączyć rolę matki-studentki	16	10,7
Oddziaływanie partnera	11	7,3
Młody wiek	11	7,3
Wpływ rodziny na decyzję o rodzicielstwie	10	6,7
Inne	1	0,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Podgórska, 2021.

Tabela 5

Powody zostania matką w trakcie studiów w opinii badanych (N=49)

Wyszczególnienie	l. odp.	% odp.
Nieplanowana ciąża	38	77,6
Chęć założenia własnej rodziny	32	65,3
Przeświadczenie, że możliwe jest spełnianie się jednocześnie w roli studentki i matki	22	44,9
Przeświadczenie, że po ukończeniu studiów będzie się miało już „odchowane” dziecko	12	24,5
Przeświadczenie, że okres studiów to najlepszy czas na zostanie matką	12	24,5
Ingerencja partnera	8	16,3
Przeświadczenie, że wykładowcy traktują matki-studentki „z przymrużeniem oka”	6	12,2
Ingerencja rodziny	4	8,2
Nie mam zdania na ten temat	2	4,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Radecka, 2022.

Zdecydowana większość ankietowanych biorących udział w drugim badaniu wskazała na to, że powodem zostania matką w trakcie studiów jest nieplanowana ciąża (77,6%). Większość uważała, że wynika to także z chęci założenia własnej rodziny (65,3%). Niespełna połowa (44,9%) była zdania, że powodem może być przeświadczenie, że możliwe jest spełnianie się w dwóch rolach jednocześnie: studentki i matki. Prawie ¼ (24,5%) uważała, że jest to przekonanie, że okres studiów to najlepszy czas, aby spełnić się w roli matki oraz że po ukończeniu studiów będzie się mieć już „odchowane” dziecko. Nieplanowane macierzyństwo (łącznie tak odpowiedziało 126 kobiet, czyli 66,3%) było zatem najczęściej zaznaczaną przez respondentki z obu

badań przyczyną macierzyństwa w trakcie studiów, a drugą było pragnienie pełnienia roli matki właśnie na tym etapie edukacyjnym (łącznie tak odpowiedziało 70 kobiet, czyli 35,2%).

Respondentki z drugiego badania zostały zapytane o to, czy dostrzegają pozytywne aspekty macierzyństwa podczas studiów. Wyniki na ten temat zamieszczono w tabeli 6.

Tabela 6

Dostrzeganie przez badane pozytywnych aspektów macierzyństwa w trakcie studiów (N=49)

Wyszczególnienie	l. odp.	% odp.
Zdecydowanie tak	8	16,3
Raczej tak	14	28,6
Raczej nie	8	16,3
Zdecydowanie nie	4	8,2
Nie mam zdania	15	30,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Radecka, 2022.

Duża część badanych dostrzegła pozytywne aspekty bycia studiującą matką (44,9%, w tym 28,6% raczej i 16,3% zdecydowanie je dostrzegła). Prawie ¼ nie widziało optymistycznie kwestii łączenia tych ról (24,5%, w tym 16,3% widziało je raczej negatywnie i 8,2% zdecydowanie negatywnie). Niespełna ⅓ (30,6%) nie miała zdania na ten temat. Respondentki, które udzieliły twierdzącej odpowiedzi na powyższe pytanie, poproszono o wskazanie konkretnych pozytywnych, ich zdaniem, aspektów macierzyństwa w trakcie studiów (pytanie otwarte). Zdaniem większości z nich wychowywanie dziecka nie jest powodem do rezygnacji z nauki – stanowi wręcz czynnik mobilizujący do zdobycia wyższego wykształcenia i tym samym, w ich opinii, do znalezienia pracy zapewniającej odpowiednie warunki życiowe potomstwu. Dla wielu badanych pełnienie roli matki w trakcie studiów powoduje, że po ich ukończeniu, jak to określiła jedna z nich: „dziecko będzie na tyle duże, że młoda matka bez żadnych przeszkód będzie mogła spełniać się w nowej pracy”. Stąd też opinia, że studia są odpowiednim okresem na zostanie matką. Po ich ukończeniu i podjęciu pracy zawodowej kobieta nie będzie musiała przerywać swojej kariery ze względu np. na ciążę, bowiem będzie miała „już odchowane dziecko”. Badane były także zdania, że studia są bardziej elastyczne niż praca zawodowa, a wykładowcy bardziej wyrozumiali niż pracodawcy. Kilka ankietowanych uważało, że bycie młodą matką w takiej sytuacji „daje dużo możliwości i pozytywnej energii”.

Następne pytanie dotyczyło tego, czy studentki kierunku pedagogika dostrzegają negatywne aspekty macierzyństwa w trakcie studiów. Dane na ten temat zamieszczono w tabeli 7.

Tabela 7

Dostrzeganie przez badane negatywnych aspektów macierzyństwa w trakcie studiów (N=49)

Wyszczególnienie	l. odp.	% odp.
Zdecydowanie tak	6	12,2
Raczej tak	10	20,4
Raczej nie	18	36,8
Zdecydowanie nie	3	6,1
Nie mam zdania	12	24,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Radecka, 2022.

Negatywne aspekty łączenia ról matki i studentki dostrzegła prawie $\frac{1}{3}$ respondentek (32,6%, w tym 12,2% zdecydowanie je zauważało i 20,4% raczej je zauważało). Większy odsetek był jednak odmiennego zdania (42,9%, w tym 36,8% raczej nie dostrzegało negatywnych aspektów tej sytuacji i jedynie nieliczne, czyli 6,1%, zdecydowanie ich nie widziały). Blisko $\frac{1}{4}$ (24,5%) odpowiedziało, że nie ma zdania na ten temat. Zatem przy porównaniu wyników zamieszczonych w tabelach 6 i 7 należy podkreślić, że więcej ankietowanych (o 12,3%) dostrzegło pozytywne (44,9%) niż negatywne (32,6%) strony macierzyństwa podczas studiowania. Należy jednak przypomnieć, że zaprezentowane odpowiedzi dotyczą ankietowanych, wśród których prawie $\frac{3}{4}$ podjęła się studiowania w trybie niestacjonarnym, a dostrzeganie blasków i cieni macierzyństwa w trakcie studiów stacjonarnych może być odmienne. Respondentki, które udzieliły twierdzącej odpowiedzi na powyższe pytanie, ponownie poproszono o wskazanie konkretnych – tym razem negatywnych ich zdaniem – aspektów związanych z pełnieniem roli matki podczas nauki w szkole wyższej (pytanie otwarte). Według badanych kobiet łączeniu ról nie sprzyja, jak to określiła jedna z nich: „zbyt duża ilość obowiązków z łączeniem codziennych spraw z nauką” i związane z tym doświadczanie stresu. Ponadto uważały, że dzielenie czasu na kształcenie i zajmowanie się dzieckiem „bardzo ogranicza” studiujące matki. Zdaniem ankietowanych dziecko zajmuje „dużo czasu”, przez co studentka-matka mniej przeznacza go na uczenie się bądź na realizowanie własnych planów czy prowadzenie życia towarzyskiego. Problemem jest również brak odpowiedniej opieki podczas gdy matka jest na uczelni. Z tego względu ich zdaniem wiele młodych matek często opuszcza zajęcia bądź są one obecne na nich jedynie fizycznie, bowiem nierzadko, jak napisała jedna z nich: „rozmyślają, co dzieje się w domu i przez to mniej skupiają się na nauce”. Wypowiedzi badanych ukazują także problemy doświadczane przez studentki w ciąży. Te niedogodności mogą niekorzystnie wpływać na ich samopoczucie. Konieczność radzenia sobie z dolegliwościami ciążowymi w trakcie zajęć jest kolejnym negatywnym aspektem. Badane w tym kontekście wymieniały: wymioty, zawroty głowy, duszno-

ści, bóle pleców czy skurcze. Niekomfortowe dla przyszłych matek w ich opinii jest/ może być zbyt długie siedzenie w jednej pozycji oraz brak swobody w zaspokajaniu częstszych potrzeb fizjologicznych, kiedy przebywają na uczelni. Respondentki podkreślały przy tym, że nie każdy wykładowca ma pozytywne podejście do studentek-matek. Wskazywały, że pojawiały się nieprzychylnie spojrzenia, a nawet docinki z ich strony, a także ze strony innych studentów. Wśród usłyszanych komentarzy były się m.in. takie jak: „nauka jest ważniejsza”, „albo studia, albo dziecko”, „ciąża to nie choroba”.

W kolejnej tabeli wskazano czynniki zniechęcające do studenckiego macierzyństwa w opinii badanych (ankietowane nadawały poszczególnym pozycjom rangę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało, że dany czynnik jest dla nich zdecydowanie nieistotny, natomiast 5, że jest bardzo ważny).

Tabela 8

Czynniki zniechęcające do macierzyństwa w trakcie studiów w opinii badanych studentek (N=150)

Wyszczególnienie	Średnia	Miejsce
Potrzeba realizacji życia osobistego	3,95	I
Brak planów zakładania rodziny	3,71	II–III
Młody wiek	3,71	II–III
Bycie w związku nieformalnym	3,47	IV
Względy emocjonalno-psychologiczne	3,45	V
Konflikty z rodzicami	3,15	VI
Nieprzystosowanie uczelni	2,63	VII
Kwestie religijne	2,45	VIII

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Podgórska, 2021.

Z odpowiedzi ankietowanych wynika, że ważnym czynnikiem zniechęcającym do macierzyństwa w trakcie studiów jest potrzeba realizacji życia osobistego (3,95). Istotnymi niesprzyjającymi aspektami są także brak planów zakładania rodziny oraz młody wiek (3,71). Nieco niższe pozycje otrzymało bycie w związku nieformalnym (3,47) oraz względy emocjonalno-psychologiczne (3,45). Powyższe czynniki prawdopodobnie powodują odrzucanie decyzji prokreacyjnych. Na kolejnej pozycji dla badanych są konflikty z rodzicami (3,15). Poniżej średniej 3 znalazło się nieprzystosowanie uczelni (2,63) oraz kwestie religijne (niechęć do posiadania dziecka przed ślubem) (2,45). Wyniki badań pokazały zatem zróżnicowany obraz czynników zniechęcających kobiety do studenckiego macierzyństwa.

W kontekście podjętego tematu warto również było zapytać, czy zdaniem badanych kobiet pełnienie jednocześnie roli matki i roli studentki jest trudne do połączenia.

Tabela 9

Trudności w pełnieniu jednocześnie roli matki i roli studentki w opinii badanych (N=49)

Wyszczególnienie	l. odp.	% odp.
Zdecydowanie tak	9	18,4
Raczej tak	15	30,6
Raczej nie	19	38,8
Zdecydowanie nie	3	6,1
Nie mam zdania na ten temat	3	6,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Radecka, 2022.

Blisko połowa respondentek z drugiego badania uważała, że pełnienie roli matki i roli studentki równocześnie jest trudne (49%, w tym 30,6% z nich było raczej takiego zdania i 18,4% zdecydowanie tak sądziło). Nieznacznie mniejszy odsetek był jednak przeciwnej opinii (44,9%, w tym 38,8%, uważało, że raczej nie jest to trudne, a tylko 6,1%, że zdecydowanie nie jest to trudne). Pojedyncze nie miały zdania na ten temat. Należy jednak wziąć pod uwagę, że te wyniki nie są reprezentatywne i dotyczą niewielkiej liczby badanych.

Dyskusja

Wyniki niniejszych badań ukazały, że przeważa raczej pozytywne postrzeganie studenckiego macierzyństwa na uczelniach respondentek, że dominuje przychylnie podejście wykładowców/nauczycieli akademickich i grupy studenckiej zarówno do studentek-matek, jak i studentek w ciąży. Badanie przedstawione przez Ewę Krause i Oliwię Herbę (2020)³ także to potwierdza. Opinie młodzieży akademickiej (uzyskane w ramach tego badania) na temat studentów-rodziców, w tym studiujących matek, były jednak podzielone. Najwięcej z badanych osób było zdania, że opuszczają oni zajęcia na uczelni i poświęcają się bardziej roli rodzica niż roli studenta, ale jednocześnie są dobrze zorganizowani i wykazują się zaangażowaniem również w proces studiowania. Wykazało ono także to, że chociaż w opinii młodzieży akademickiej studiujący rodzice postrzegani są w uczelni pozytywnie czy tak jak wszyscy inni studenci, to zdecydowana większość z nich nie uważa okresu studiowania za odpowiedni na zostanie rodzicem, a najczęstszym według nich powodem pełnienia tej roli w czasie studiów jest nieplano- wana ciąża (Krause, Herba, 2020). Niniejsze badania także na to wskazują. Nieplano-

³ Badanie to zostało przeprowadzone w 2019 roku wśród 100 studentów (między 19. a 27. rokiem życia) różnych uczelni i kierunków studiów w Polsce (posłużono się w nich metodą sondażu diagnostycznego, w obszarze której wykorzystano ankietę).

wane rodzicielstwo podczas studiowania nie jest przecież niczym nowym. Inne badanie E. Krause (2019a)⁴ potwierdziło bowiem, że tylko połowa badanych studentek-matek deklarowała, że planowała macierzyństwo w trakcie studiów.

Rezultaty przedstawionych badań wykazały, że studentki pedagogiki dostrzegają zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty studenckiego macierzyństwa i związane z tym trudności. Przywołane wcześniej badania E. Krause także to ujawniły, bowiem badane przez autorkę studentki-matki

dostrzegają zmiany w jakości studiowania, które są konsekwencją ograniczenia czy braku czasu na naukę, okazji do spokojnej nauki w domu, nieuczestniczenia w zajęciach i trudności w zdobywaniu materiałów edukacyjnych. Nie rezygnują jednak ze swoich dążeń w osiągnięciu zamierzonego wykształcenia. Doświadczane skutki pełnienia podwójnej roli mają więc charakter zarówno negatywny (objawiają się m.in.: fizycznym i psychicznym nieradzeniem sobie z godzeniem ról, zaniżoną motywacją do nauki, brakiem czasu na naukę czy koniecznością ograniczenia innych aktywności), jak i pozytywny (występuje m.in. zwiększona motywacja do nauki, wyższe oceny, lepsza organizacja czasu i zarządzanie sobą w czasie) (Krause, 2019a, s. 128).

Według badania przeprowadzonego w ramach projektu *Student jako potencjalny rodzic – badanie postaw prokreacyjnych studentów Wydziału Nauk Społecznych SGGW*⁵ do studenckiego rodzicielstwa zachęcają: względy emocjonalno-psychologiczne, młody wiek, który jest odpowiedni do zostania rodzicem oraz umożliwiają otwarte i tolerancyjne wychowanie dziecka, traktowanie okresu studiów jako właściwego momentu w życiu na decyzję o rodzicielstwie i pojawiająca się już w ich tracie taka potrzeba, postrzeganie potomstwa jako czynnika sprzyjającego pogłębieniu relacji z partnerem (Paprzycka, 2022b). W innym projekcie zatytułowanym *Jak Uczelnia mogłaby wspierać studentów mających dzieci podczas studiów i promować rodzicielstwo? Badanie opinii studentów*⁶ uzyskano podobne rezultaty. Podkreślono w nich bowiem, że „zachętą do posiadania potomstwa podczas studiów jest zarówno zaplecze emocjonalne – wsparcie partnera, chęć założenia rodziny, a także odpo-

⁴ Autorka w roku akademickim 2017/2018 badaniem jakościowym objęła 10 studentek-matek będących w wieku studiów (czyli między 19. a 27. rokiem życia) i studiujących w trybie stacjonarnym.

⁵ Badanie to realizowane było w ramach akcji Fundacji *Mama Mama na uczelni* pod kierownictwem Emilii Paprzyckiej przez zespół badawczy w składzie: Paulina Puk, Paula Ruszczyk, Angelika Sobańska – zostało ono oparte na wywiadzie niestandardyzowanym.

⁶ Badanie to było również przeprowadzone w ramach akcji Fundacji *Mama Mama na uczelni* i przeprowadzone zostało pod kierownictwem E. Paprzyckiej przez zespół badawczy w składzie: Martyna Kowalska, Piotr Klimaszewski, Maciej Kowalski, Jakub Iwański – zrealizowano je strategią ilościową z zastosowaniem metody sondażu i ankiety internetowej w 2014 roku.

wiedni wiek” (Paprzycka, 2022a). Inne (przywołane już wcześniej) badania wśród studentek-matek potwierdziły, że ich decyzje prokreacyjne zostały podjęte z powodu chęci bycia rodzicem już podczas studiowania, pragnienia stworzenia pełnej rodziny, odpowiedniego (młodego) wieku czy po prostu braku przeszkód (Krause, 2019a). Natomiast czynnikami zniechęcającym do zostania rodzicem podczas studiów wskazanymi w projekcie *Student jako potencjalny rodzic...* są: trudność w pogodzeniu wielu zajęć, uwarunkowania ekonomiczne (czyli brak wystarczających dochodów czy własnego mieszkania), konieczność zapewnienia opieki nad dzieckiem (brak czasu, pieniędzy na ewentualne pokrycie kosztów związanych z opłaceniem opiekuna), względy emocjonalno-psychologiczne (brak tzw. instynktu rodzicielskiego, niewystarczająca odpowiedzialność), konflikty z rodzicami (w tym brak akceptacji z ich strony), bycie w związku nieformalnym (ryzyko, że dziecko pogorszy relację między partnerami, duża odległość pomiędzy nimi), młody wiek, potrzeba realizacji swojego życia osobistego, nieprzystosowanie uczelni (np. brak żłobków i przedszkoli w jej pobliżu oraz pokoi dla opiekunów z dzieckiem), brak planów zakładania rodziny, kwestie religijne (niechęć do posiadania dziecka przed zawarciem sakramentalnego związku małżeńskiego) (Paprzycka, 2022b). Według badania *Jak Uczelnia mogłaby wspierać studentów...* do macierzyństwa podczas studiów zniechęca przede wszystkim „niekorzystna sytuacja finansowa oraz przekonanie o trudności w pogodzeniu wszystkich obowiązków” (Paprzycka, 2022a). Zauważyć zatem można, że część tych samych czynników może zarówno ułatwiać, jak i utrudniać podjęcie i pełnienie studenckiego rodzicielstwa, w tym roli matki. Z odpowiedzi studentek pedagogiki wynika, że istotnym czynnikiem zniechęcającym do macierzyństwa w trakcie studiów jest potrzeba realizacji życia osobistego. Trudnością jest też konieczność łączenia wielu obowiązków czy zapewnienia odpowiedniej opieki dziecku podczas obecności matki na uczelni.

Zakończenie i wnioski

Badaniami objęto tylko studentki kierunku pedagogika – dobór do próby był zatem nieprobabilistyczny. Jest to jedno z ograniczeń badań, które uniemożliwiło ukazanie reprezentatywnych wyników. Stąd też w opinii autorki tekstu należy je potraktować jako badania wstępne (pilotażowe), które mogą stanowić przyczynek do badań właściwych i przesłankę do podejmowania dyskusji na temat znaczenia postrzegania studenckiego macierzyństwa.

Przytoczone badania wskazują na to, że wśród studiujących kobiet liczny odsetek stanowią studentki-matki. Nieplanowane macierzyństwo nadal uważane jest za najczęstszą przyczynę podjęcia tej roli w trakcie studiów. Chociaż rezultaty obu badań

ujawniają, że przeważa pozytywne postrzeganie studiujących matek na uczelniach respondentek, że dominuje życzliwe podejście wykładowców/nauczycieli akademickich i grupy studenckiej do studentek-matek i w ciąży oraz że więcej badanych kobiet dostrzega pozytywne niż negatywne aspekty studenckiego macierzyństwa, to jednak większość z nich sądzi, że jednoczesne pełnienie roli matki i roli studentki jest trudne. Ponadto według badań najważniejszym czynnikiem zniechęcającym do podjęcia roli matki w trakcie studiów jest potrzeba realizacji życia osobistego, a najmniej istotnym są kwestie religijne związane np. z niechęcią do posiadania dziecka przed ślubem. Można zatem przypuszczać, że dla młodych studiujących kobiet z perspektywy studentek pedagogiki ważna jest przede wszystkim samorealizacja, ale niekoniecznie związana z podjęciem macierzyństwa na tym etapie edukacyjnym. Z pewnością pozytywne podejście do studiujących matek oraz studentek w ciąży może sprzyjać podejmowaniu decyzji prokreacyjnych podczas studiowania – niemniej jednak jednoczesne godzenie tych ról stanowi wyzwanie i trudność. Stąd też należy wspierać kobiety decydujące się na macierzyństwo w trakcie studiów oraz studentki-matki – ważne jest w tym kontekście również uczelniane wsparcie, przejawiające się m.in. przychylnym nastawieniem całego środowiska akademickiego. Istotne jest zatem wprowadzanie i rozwijanie rozwiązań wspomagających matki (czy w ogóle studiujących rodziców) – zagadnienie to wymaga jednak osobnego opracowania i zbadania potrzeb studenckich w tej kwestii. W tym miejscu przywołano jedynie przykładowe możliwości, które zostały przedstawione w publikacji *Uczelnia Przyjazna Rodzicom: Podręcznik dobrych praktyk* (Dudka, Piecuch, 2014), wśród których znalazły się m.in.:

- Indywidualna Organizacja Studiów;
- urlop dziekański (zdrowotny, rodzicielski, wychowawczy) i możliwość zaliczania części zajęć podczas przebywania na nim;
- prawo do ubiegania się o przesunięcie terminów egzaminów, np. w przypadku urodzenia dziecka w czasie sesji;
- możliwość przedłużenia terminu złożenia pracy dyplomowej;
- możliwość zachowania praw studenckich w okresie urlopu od zajęć, w tym prawa do korzystania z niektórych form pomocy materialnej;
- stypendium socjalne, zapomoga, dodatek mieszkaniowy;
- okresowe obniżenie czesnego na uczelniach niepublicznych czy opłat związanych z niestacjonarnym studiowaniem;
- możliwość studiowania przez internet, wsparcie online (informacje, rejestracja w sieci, e-doradztwo itp.) oraz system elektronicznej obsługi studenta (e-dziekanat);
- pokoje dla rodziców/opiekunów z dziećmi, miejsca do karmienia, kąpiki zabaw w uczelni;
- żłobki, kluby malucha, przedszkola, świetlice;

- dostosowanie budynku (np. podjazdy/pochylnie/windy dla wózków, obniżone krawężniki, wejścia z poziomu terenu, szerokie drzwi wejściowe, mechaniczne platformy dla wózków, łazienki dostosowane do potrzeb małych dzieci);
- pomieszczenia do przechowywania wózków dziecięcych (tzw. wózkownie) i place zabaw;
- dostępność pokoi rodzinnych w domach studenckich (dostosowanych do potrzeb rodziny);
- powoływanie osób odpowiedzialnych za komunikację uczelni ze studentami-rodzicami (np. pełnomocnika do spraw studiujących rodziców czy rzecznika studentów-rodziców);
- kampanie i programy społeczne wspierające studentów-rodziców;
- integracja środowiska akademickiego z rodzinami studentów (np. wycieczki, pikniki, turnieje, warsztaty, bale, obchody Dnia Dziecka itp.);
- oferowanie przez uczelnię bezpłatnej i indywidualnej pomocy pedagogicznej i psychologicznej;
- coaching godzenia życia zawodowego i rodzinnego jako zindywidualizowana forma wsparcia rodziny.

Warto również odwołać się do propozycji rozwiązań opracowanych w ramach projektu *Rodzice na Uniwersytecie* zrealizowanego na Uniwersytecie Warszawskim⁷, wśród których wskazano na kwestie dotyczące dostępu do informacji, wsparcia w trakcie ciąży i po niej, pomocy w zapewnieniu dziecku opieki i w powrocie rodziców do studiowania. W kontekście dostępu do informacji zwrócono uwagę na cykliczne, stałe aktualizowanie wiedzy przez uczelniany dział kadr i administracji w postaci regularnych szkoleń na temat praw i obowiązków rodzica na uczelni. Odzwierciedleniem tego powinien być informator (regularnie odświeżany i powszechnie dostępny) – również w postaci online (np. w formie zakładki na głównej stronie internetowej danej uczelni), zawierający wiedzę o przysługujących dofinansowaniach i urlopach dla studentów-rodziców. Niezbędne jest także stworzenie katalogu dobrych praktyk w podejściu do rodziców. Powinien on zawierać uporządkowane, ustandaryzowane oraz możliwe do wdrożenia jednolite zasady ich traktowania na uczelniach. Jest to ważne w kontekście podejmowanych decyzji, tak aby nie zależały one od interpretacji przepisów lub przychylności podmiotów, które je podejmują. W dobre praktyki wpisuje się również powołanie uczelnianego Koordynatora ds. Studentów-Rodziców oraz/lub Rzecznika Studentów-Rodziców. W powrocie do studiowania może pomóc

---

⁷ Projekt *Rodzice na Uniwersytecie* był realizowany w ramach pierwszej edycji budżetu partycypacyjnego UW jako oddolny projekt warsztatowo-naukowy. Jego głównym celem było stworzenie przestrzeni do dyskusji o zmianie UW w miejsce bardziej przyjazne rodzicom i dzieciom.

wdrożenie zasady pierwszeństwa w wyborze terminów zajęć na uczelni dla rodziców małych dzieci (dzięki któremu możliwe jest np. karmienie piersią czy spędzanie czasu z dziećmi po ich powrocie z instytucji opiekuńczej) poprzez odblokowanie zapisów na zajęcia w USOS dla studiujących rodziców wcześniej (np. 6 godzin) niż dla pozostałych studentów (Wieczorek, Schreiber, Krzesicka, 2019).

Bardzo przydatnym rozwiązaniem (wcześniej już wymienionym) jest stworzenie na terenach uczelni miejsc, w których studiujący rodzic mógłby zostawić na kilka godzin swoje dziecko, czyli np. żłobków, klubów dziecięcych czy przedszkoli. Konieczne jest więc odpowiednio ulokowane pomieszczenie, wyposażone w niezbędne sprzęty oraz kompetentne osoby, które sprawowałyby opiekę nad dziećmi studentów. W tym celu można byłoby „wykorzystać” zwłaszcza studentów kierunków pedagogicznych, w szczególności tych modułów czy specjalności, które bezpośrednio dotyczą opieki nad małymi dziećmi, ich pielęgnacji i wspierania ich rozwoju. Uwidaczniają się w takim rozwiązaniu dwie (co najmniej) korzyści – dzieci studiujących rodziców miałyby zapewnioną odpowiednią opiekę podczas ich nieobecności, a studenci możliwość odbywania praktyk w swojej uczelni.

Bycie studentem wiąże się nie tylko z nauką, lecz także z koniecznością załatwiania wielu formalności w uczelni. Biuro obsługi studenta, dziekanat czy inne miejsca mają często ograniczone dni i godziny pracy. Powoduje to nierzadko kolejki w oczekiwaniu na wejście do danego miejsca. Ułatwieniem są więc tabliczki z informacją o pierwszeństwie wchodzenia do wszelkich gabinetów i punktów obsługi dla studentów z dzieckiem czy studentek będących w ciąży. Takie informacje dawałyby do zrozumienia, że rodzice są oczywistymi uczestnikami życia akademickiego, a ich obecność w obrębie uczelni jest spodziewana i oczekiwana.

Najważniejszym jednak wsparciem dla studentek-matek jest możliwość korzystania z Indywidualnej Organizacji Studiów (zob. badania Krause, 2019b). Studiujące matki zgodnie twierdzą, że bez uzyskania zgody na to udogodnienie nie poradziłyby sobie z jednoczesnym macierzyństwem i studiami. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* już to reguluje: studentka w ciąży i student będący rodzicem mają prawo do odbywania studiów według Indywidualnej Organizacji Studiów do czasu ich ukończenia oraz do skorzystania z urlopu w okresie jednego roku od dnia urodzenia dziecka, który jest przyznawany na wniosek studiującego rodzica (Ustawa, 2018, art. 85, pkt. 2, 3, 4). Indywidualna Organizacja Studiów wydaje się więc warunkiem koniecznym pozwalającym na łączenie roli studenta z obowiązkami młodego rodzica, ale nie jest to z pewnością wystarczające wsparcie ze strony uczelni (Krause, 2019b). Dostrzeganie studenckiego macierzyństwa i kwestia podejmowania dyskursu na jego temat w środowisku akademickim są pożądane (choćby ze względu na znaczny odsetek osób łączących rolę matki i studentki), a przedstawione rezultaty mogą służyć jego rozwijaniu.

Bibliografia

- Aksamit, D. (2019). *Kobiety-matki o macierzyństwie: Socjopedagogiczne studium narracji matek dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Dudka, A., Piecuch, J. (2014). *Uczelnia Przyjazna Rodzicom: Podręcznik dobrych praktyk*. Kraków: Stowarzyszenie Doradców Europejskich PLinEU.
- Główny Urząd Statystyczny (2022). *Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2021 roku*. Pobrane z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-i-jego-finanse-w-2021-roku,2,18.html>.
- Górska, R. (2003). *Studenci uniwersytetu końca XX wieku: raport z badań młodzieży Uniwersytetu Mikołaja Kopernika*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Krause, E. (2019a). Studentki-matki o łączeniu studiów i macierzyństwa: Badania wstępne. *Przełęcz Pedagogiczna*, 1, 113-133.
- Krause, E. (2019b). Studentki-matki o swoich doświadczeniach i oczekiwaniach: Badania wstępne. *Pedagogika Społeczna*, 4(74), 153-173. DOI: 10.35464/642-672X.PS.2019.4.09.
- Krause, E., Herba, O. (2020). Młodzież akademicka o studenckim rodzicielstwie. *Szkola – Zawód – Praca*, 20, 270-292. DOI: 10.34767/SZP.2020.02.17.
- Paprzycka, E. (2022a). *Jak Uczelnia mogłaby wspierać studentów mających dzieci podczas studiów i promować rodzicielstwo? Badanie opinii studentów*. Pobrane z: https://wsip.sggw.pl/uploads/filemanager/dokumenty/otoczenie_spoleczne/student-a-dziecko-w-kontekście-uczelnia-wyzszej.pdf.
- Paprzycka, E. (2022b). *Student jako potencjalny rodzic – badanie postaw prokreacyjnych studentów Wydziału Nauk Społecznych SGGW*. Pobrane z: https://wns.sggw.pl/uploads/filemanager/dokumenty/otoczenie_spoleczne/student-jako-potencjalny-rodzic.pdf.
- Podgórska, A. (2021). *Macierzyństwo w opinii studentek pedagogiki* (niepublikowana praca magisterska napisana pod kierunkiem Ewy Krause). Bydgoszcz: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego.
- Pryszmont-Ciesielska, M. (2011). Macierzyństwo w perspektywie kobiet podejmujących aktywność naukowo-dydaktyczną – trzy autonarracje. *Edukacja Dorosłych*, 2(65), 163-178.
- Radecka, A. (2022). *Macierzyństwo w trakcie studiów w opinii studentek kierunku pedagogika* (niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem Ewy Krause). Bydgoszcz: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego.
- Rogowska, A. (2022). *Mama na studiach*. Pobrane z: <https://www.eurostudent.pl/mama-na-studiach/>.
- Socha, J. (2017). *Ciąża wśród studentek, a osiągnięcia edukacyjne*. Pobrane z: <https://podrozetyrystyki.wordpress.com/2017/01/31/ciaza-wsrod-studentek-a-osiagniecia-edukacyjne/>.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (2018). Dz.U. 2018.1668.
- Wieczorek, M., Schreiber, H., Krzesicka, J. (2019). *Rodzice na uniwersytecie: Raport podsumowujący projekt realizowany w ramach I edycji Budżetu Partycypacyjnego Uniwersytetu Warszawskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

